

PRAVNI FAKULTET
ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE
BIBLIOTEKA
Novi Sad

**PRILAGOĐAVANJE PRAVNE REGULATIVE AKTUELNIM
TRENDOVIMA U REGIONU**

Priredio: Redovni profesor dr Milorad Bejatović

**ADAPTING LEGAL REGULATIONS TO CURRENT TRENDS IN
THE REGION**

Edited by: Full Professor Milorad Bejatović, PhD

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija Novi Sad
Faculty of Law for Business and Justice
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2015.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 24. – 26. septembra 2015. godine u Novom Sadu
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recezeni:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Mirko Kulić
Prof. dr Dragan Mrkšić
Prof. dr Bora Čejović
Prof. dr Miroslav Vitez
Prof. dr Milan Počuča
Prof. dr Milutin Đuričić
Prof. dr Zoran Pavlović
Prof. dr Ivan Joksić
Doc. dr Predrag Mirković

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 150

ISBN 978-86-6019-058-3

Štampanje Zbornika podržao
Sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj AP Vojvodine

Članovi Programskog odbora:

Prof. dr Marko Carić

Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,
Univerziteta Privredna akademija, Republika Srbija

Prof. dr Milorad Bejatović

Profesor Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Republika Srbija

Akademik prof. dr Miodrag Simović

Potpredsednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Prof. dr Borce Davitovski

Ss. Cyril nad Methodeus University, Republic of Macedonia

Prof. dr Kostadin Pušara

Predsednik Udruženja Lobista Crne Gore

Profesor Univerziteta Alfa u Beogradu, Republika Srbija

Prof. dr Bora Čejović

Predsednik Krivičara Srbije

Prof. dr Miroslav Vitez

Ekonomski fakultet u Subotici, Republika Srbija

Prof. dr Dragan Mrkšić

Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu, Republika Srbija

Prof. dr Branko Vučković

Predsednik Osnovnog suda u Kotoru, Republika Crna Gora

Čedomir Backović

Pomoćnik ministra pravde Republike Srbije

Doc. dr Mirko Smoljić

Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru, Republika Hrvatska

Prof. dr Rok Lampe

Research Institute of European Faculty of Law in Nova Gorica, Republic of Slovenia

Sebastian Spinei

Faculty of Law, University „Lucian Blaga”, Sibiu, Romania

Igor Denisov Yurevich

Vice President for Development at the Federal State Educational Institution of
Higher Professional Education, Omsk State Institute of Service, Russia

Članovi Organizacionog odbora:

Prof. dr Milorad Bejatović

Prof. dr Mirko Kulić

Doc. dr Predrag Mirković

Doc. dr Darko Golić

Dr. Dragan Grahovac

Sekretar skupa:

Msr Nenad Stefanović

UDK: 339.187.6(497.11)

Msr Marko Stanković / Marko Stankovic, LL.M.

Student doktorskih studija na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

PhD Student at Faculty of Law, University Business Academy in Novi Sad

E – mail: marko.devetka.batocina@gmail.com

Msr Marija Stanković / Marija Stankovic, LL.M.

E – mail: marija.stankovic.batocina@gmail.com

LIZING ILI KREDITIRANJE U REPUBLICI SRBIJI

Leasing or Lending in The Republic of Serbia

A p s t r a k t:

Subjekti koji učestvuju u platnom prometu sa drugim subjektima, bilo da su fizička ili pravna lica, često nemaju dovoljno novčanih sredstava za realizaciju svojih projekata. Zavisno od cilja realizacije, ali i mogućnosti da dodju do tih sredstava imaju na raspolaganju nekoliko načina. U tekstu će konkretno biti obrađeni kredit i lizing. Kredit je u Republici Srbiji utemeljen od davnina, pouzdan i dobro poznat, postoji mnogo varijeteta zavisno od svrhe i namene. Noviji lizing, koji se u Srbiji javlja 1970-ih, pruža drugačije mogućnosti i neke pristupačnije opcije za razliku od kredita. Kako je kredit stariji institut u Srbiji, dostupan je u skoro svim bankama koje se bave kreditnim poslovima, dok se lizing dobija kroz specijalizovane kuće koje se bave njim.

U članku, autori će pokušati da objasne i približe razlike između lizinga i kredita, koji se koristi prilikom nabavke nepokretnosti, otvaranja fabrika i pogona, radnih mašina, automobila, nabavku sredstava za rad.

Polazeći od navedenog, u članku će biti objašnjen sam nastanak lizinga, kao i kredita, zatim njihov pojam, vrste i međusobna prava i obaveze korisnika u Republici Srbiji.

Ključne reči: lizing, kredit, privreda, banke, novčana sredstva.

A b s t r a c t:

The subjects participating in payment transactions with other entities, be they natural or legal persons, often do not have sufficient funds for their projects. Depending on the purpose of implementation, but also the ability to reach these funds have at their disposal a number of ways. The text will specifically be processed credit and leasing. Credit is the Republic of Serbia was founded by the ancient times, reliable

and well-known, there are many varieties depending on the purpose and use. Newer leasing, which occurs in Serbia in the 1970s, offers different possibilities and some more affordable options as opposed to loans. As the senior credit institute in Serbia, is available in almost all banks engaged in credit activities, while getting the specialized leasing companies dealing him.

In the article, the authors will try to explain and approach differences between leasing and credit, which is used when purchasing real estate, opening factories and plants, working machines, cars, goods for work.

Proceeding from the above, the article will be discussed The creation of leasing and loans, then their concept, types and mutual rights and obligations.

Keywords: *leasing, credit, economy, banks, funds*

UVOD

Kredit je jedan od najznačajnijih bankarskih poslova, tzv aktivni poslovi banke¹. Reč kredit potiče od latinske reči *credo*, što znači verujem. Time se smatra da banka odobrava kredit licu za koje veruje da će biti u stanju da isti vrati². U uslovima kada banke nisu ni postojale, kreditnim poslovima, odnosno poslovima pozajmljivanja novca uz naplatu kamate, bavile su se razne institucije koje su bile preteče savremenih banaka. Vremenom su menjali svoje oblike uz postepeno usavršavanje. Mnoge države su pozajmljivale novac spremajući se za ratove, obnavljajući svoje ratom razorene privrede, gradeći kapitalne investicione i infrastrukturne projekte. S druge strane, pojedinci su pozajmljivali novac sa željom da razvijaju svoje privredne poduhvate i da obezbede razna potrošna dobra. U istorijskim epohama koje su prethodile tržišnoj proizvodnji kredit je imao naturalni karakter, jer se davao i vraćao uglavnom u robi. Sa pojavom robno-novčanih odnosa kredit dobija ekonomski karakter. U robovlasništvu i feudalizmu kredit se javljao u vidu zelenaških zajmova koji su se koristili za kupovinu potrošne robe i plaćanje raznih dažbina. Danas kredit predstavlja robu koja ima svoju cenu i tržište. Kredit predstavlja jedan od osnovnih oblika finansijskih ulaganja i omogućava zadovoljavanje najširih potreba građana, privrede i društva. Upotrebom kredita kao oblika finansijskog ulaganja otvaraju se tržišta za nekim proizvodima i slično. Bez kredita proces reprodukcije u znatnoj meri bi bio usporen, odnosno smanjen. Pored svih ovih "pozitivnih" efekata, kredit ima i neke negativne efekte. Naime, prekomerna ekspanzija kreditnog finansiranja privrednih subjekata, iste dovodi u stanje prezaduženosti što znatno slabi njihovu reproduktivnu sposobnost.

Lizing - Savremeno tržišno poslovanje se odlikuje mnoštvom inovacija, novih formi poslovanja, novih vidova poslovne prakse i organizacije. Lizing,

1 Bejatović, M. (2008). Bankarsko pravo i hartije od vrednosti, Novi Sad, Privredna Akademija, str.71

2 Jankovec, I. et al (2006). Privredno pravo, Kragujevac, Pravni fakultet, str. 475

iako vekovima prisutan, tek u posljednjem veku dobija na značaju i definitivno se smatra tržišnom inovacijom, pored franšizinga, faktoringa, forfetinga. Preduzeće ili preduzetnik ne moraju posedovati određeno sredstvo da bi ostvarivali profit. Dovoljno je raspolagati pravom korišćenja tog sredstva tokom određenog vremenskog perioda. Lizing aranžmani omogućavaju pravnim i fizičkim licima jednostavniji, brži i jeftiniji način nabavke opreme, naročito u uslovima nedostatka sopstvenog kapitala³, nedovoljno povoljnih bankarskih kredita, nefunkcionisanja pravne države, kao i zbog postojanja poreskih olakšica. Korisnicima lizinga ti aranžmani obezbeđuju finansiranje kupovine sa pravom korišćenja predmeta lizinga do isteka ugovora, a pravo svojine prenosi se na korisnika tek po isplati poslednje rate. Lizing se može definisati kao pisani ugovor između dve strane: lizing kompanije (davaoca lizinga) i korisnika opreme (primaoca lizinga). U ovoj transakciji davalac lizinga nabavlja opremu od dobavljača i daje je na korišćenje primaocu lizinga na određeni vremenski period, dok je korisnik lizinga zauzvrat dužan da davaocu vrši periodična plaćanja po uslovima definisanim u ugovoru. Osnovni princip lizing poslovanja je: Davalac lizinga zadržava pravno vlasništvo (svojinu) nad predmetom lizinga, dok primalac lizinga stiče ekonomsko vlasništvo, tj. ima državinu na predmetom. Iako može izgledati da je lizing jedan od novijih metoda finansiranja, prvi slučajevi praktične primene odigrali su se u davnoj prošlosti. Sama reč lizing (leasing) potiče od engleske reči "to lease", što u prevodu znači "dati pod zakup, najam". U Egiptu, oko 3.000 godina pre nove ere, pojavili su se prvi oblici davanja stvari pod zakup i smatra se da je to i bio nastanak lizinga. Lizing se u današnjem smislu reči javlja tek krajem XIX veka u Americi⁴, na primeru, Bell-Telephone Company, koja 1877. godine, nije prodavala telefone već ih je davala na korišćenje u obliku lizinga. U XX veku lizing je počeo da se prenosi iz Amerike u druge zemlje: Kanadu, Japan, Englesku, Nemačku, Švajcarsku. Razvoj finansijskog lizinga u Evropi počeo je krajem 50-tih i početkom 60-tih godina prošlog veka. Tehnološki napredak stvorio je kod preduzeća potrebu da obnove sopstvena stalna sredstva, a finansijski lizing je pružio neophodni mehanizam pribavljanja stalnih sredstava pod povoljnijim uslovima nego što je to slučaj pri kupovini opreme. Danas lizing predstavlja efikasan finansijski instrument za pribavljanje i obnavljanje stalnih sredstava kako za mala i srednja preduzeća, tako i za finansiranje milionskih dolarskih transakcija u domenu transporta (na primer, lizing aviona), u vađenju nafte (lizing naftnih izvora) i dr.

POJAM LIZINGA

Lizing je ugovor kojim se jedna strana obavezuje da će drugoj strani predati predmet lizinga na korišćenje, na određeni vremenski period, dok se druga strana obavezuje da će za to platiti odgovarajuću naknadu. Iz ove definicije se na prvi pogled može zaključiti da lizing nije ništa drugo do običan zakup⁵ stvari i u tom

3 Stanković, M. et al. (2002). Poslovno pravo, Beograd, Samostalno izdanje autora, str.595

4 Kapor, V. et al.,(2007), Ugovori robnog prometa, Novi Sad, Privredna Akademija, str.265

5 Vučićević, S. (2011) Privredno pravo, Beograd, Beogradska poslovna škola, str 197, gde se navodi da ugovorom o zakupu, zakupodavac predaje određenu nepotrošnu stvar zakupcu,

slučaju se možemo zapitati zašto onda ekonomisti komplikuju stvari i koriste strane reči, kada postoji vrlo jednostavna srpska reč - zakup. Odgovor leži u činjenici da je lizing zapravo mnogo više od običnog zakupa.

Lizing je kompleksna mešavina pravnih poslova: zakupa, kupoprodaje sa pravom zadržavanja prava svojine, ugovora o delu, kreditiranju, pružanju specijalizovanih usluga, ugovora o obučavanju kadrova i još mnogo toga. Ugovorom o lizingu se preduzeća ili obični građani, umesto da kupe kompjutere, uređaje, automobile, ili neku drugu opremu i samim tim plate njihovu punu cenu, obraćaju proizvođaču ili specijalizovanom lizing preduzeću da im tu opremu da u zakup, za određeni period u kome će plaćati ugovoreni iznos u ratama, s tim da oni stižu pravo da tu opremu koriste do ugovorenog roka i da je posle toga eventualno otkupe. Davalac lizinga može biti ili direktno proizvođač, ili specijalizovana kompanija koja uzima opremu od proizvođača i daje je u zakup korisniku. Ugovorom se još može definisati i mogućnost da, ako se radi o kompleksnoj opremi, davalac lizinga obezbedi obuku kadrova, popravku eventualnih kvarova i sl. Lizing je veoma važan izvor srednjoročnog i dugoročnog finansiranja, jer predstavlja ekonomski efikasno rešenje nabavke sredstava potrebnih za poslovanje preduzeća. Lizing pruža mogućnost preduzećima da modernizuju svoju opremu i samim tim postanu efikasniji i konkurentniji. Lizing je naročito pogodan za mala i srednja preduzeća, kao i nova, tek osnovana preduzeća koja često ne mogu da računaju na druge mogućnosti finansiranja.

Svaki pojedinac ili preduzeće koje se odluči da uđe u lizing aranžman, tu odluku donose sagledavajući prednosti i nedostatke lizinga u odnosu na samofinansiranje ili kupovinu na kredit.

Pored brojnih prednosti, lizing ima i određene nedostatke. Brojčano, svakako da ih je manje, ali suštinski nisu zanemarljivi. Radi se o činjenici da se lizing, kada posmatramo cifru dobijenu sabiranjem svih rata nadoknade u toku korišćenja predmeta lizinga, čini skupim načinom nabavke dobara i opreme. Ta suma varira od slučaja do slučaja, ali ako korisnik nema gotovinu ili nije kreditno sposoban lizing ostaje sasvim dobro rešenje. U većini zemalja ugovor o lizingu nije pravno regulisan. Zbog toga se u tim zemljama za lizing primenjuje pravna regulativa koja se odnosi na zakup. Kod nas do skoro nisu postojali propisi koji regulišu ovu materiju. Početkom juna 2003. godine je stupio na snagu Zakon o finansijskom lizingu, a on se primenjuje od 01. 01. 2004. godine.

a ovaj se obavezuje da mu za to plaća određenu naknadu (zakupninu) i da mu po isteku određenog vremena, istu stvar vrati. Možemo videti sličnosti sa operativnim lizingom, gde korisnik stvari, plaća u anuitetima korišćenje i posle određenog vremena je dužan da predmet lizinga vrati davaocu.

Pojam Kredita

U privrednom sistemu, postoje situacije u kojima neki privredni subjekti raspolažu u određenim vremenskim intervalima proizvodnje slobodnim novčanim sredstvima, a javljaju se situacije u kojima neki privredni subjekti u određenom vremenskom intervalu oskudevaju novčanim sredstvima potrebnim za održavanje kontinuiteta proizvodnog ciklusa. Tako npr. nakon završetka proizvodnog procesa neophodno je da prođe određeni vremenski period od završetka procesa proizvodnje pa do naplate prodatih proizvoda. Za to vreme privrednom subjektu potrebna su novčana sredstva za nastavak procesa proizvodnje. Ukoliko ne raspolaže sopstvenim novčanim sredstvima akumuliranih iz predhodnih reprodukcioničkih ciklusa, da bi nastavio proces proizvodnje privredni subjekat je primoran da ta sredstva obezbedi sa strane, da ih pozajmi od nekog drugog privrednog subjekta, najčešće banke. Pozajmljenim novčanim sredstvima privredni subjekat kupuje potrebne faktore proizvodnje, plaća zaposlene radnike, nabavlja neophodne sirovine i slično. Nakon naplate novčanih potraživanja od kupaca po osnovi prodatih dobara i usluga, privredni subjekat je u mogućnosti da vrati pozajmljena sredstva⁶. Problem pojave vremenskog intervala između prodaje proizvoda i usluga i njihovog plaćanja u savremenim tržišnim privredama rešava se putem kredita. Ugovorom o kreditu, banka se obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno vreme, za neku namenu, a korisnik se obavezuje da dobijeni iznos novca vrati u vreme i na način kako je utvrđeno ugovorom.⁷

Obaveze svakog dužnika su da pozajmljena sredstva vrate poveriocu posle isteka zajednički utvrđenog vremenskog roka, najčešće uz plaćanje određene cene za korišćenje tih sredstava – kamate. Plaćanje kamate je opšta karakteristika kredita. Međutim, kamata nije obavezan uslov uspostavljanja kreditnog odnosa s obzirom da je moguće postojanje beskamatnog kredita. Oblik i način na koji se slobodna sredstva pozajmljuju i vraćaju nema značaja za odobravljanje kredita. Kredit se može odobriti u robi, a vratiti u novcu i obrnuto. Deo kredita se može dati u novcu, a deo u robi uz njegovo vraćanje na isti način.

VRSTE UGOVORA O LIZINGU

Vrste lizinga, koje se najčešće sreću u praksi u Republici Srbiji, su finansijski lizing i operativni lizing.

Finansijski lizing je sklapanje dugoročnog ugovora u kome se korisnik lizinga obavezuje da će izvršiti plaćanja tako da ukupan iznos svih rata premašuje iznos nabavne cene date stvari, tzv. full-pay-out ugovor. Pri tome, rok trajanja lizinga je 70-90% očekivanog veka trajanja te stvari, tako da je logično da se data stvar posle isteka tog roka više ne može davati u zakup nekom drugom korisniku

6 Galjak, I. et al. (2012). Poslovno pravo, Beograd, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, str.175

7 Bukljaš, I. (1979). Privredno pravo sa osnovama prava, Zagreb, Školska knjiga, str. 409

(jer vredi mnogo manje). Radi se uvek o pokretnoj nepotrošnoj stvari: oprema, vozila, postrojenja, kompjuteri... Korisnik snosi sve troškove i rizike vezane za datu opremu. Ovakav ugovor ne može biti otkazan.

Operativni lizing je, za razliku od finansijskog, kratkoročan i otkaziv u svako doba. Trajanje ugovora je kraće od ekonomskog veka date opreme, a naknada je manja od vrednosti opreme. Sve troškove i rizike snosi davalac, a to su rizik slučajne propasti stvari, zastarelosti, troškovi osiguranja, održavanja, nabavke rezervnih delova, obuke kadrova, pružanje tehničke pomoći... Kod operativnog lizinga, nakon isteka perioda lizinga, korisnik vraća predmet lizinga davaocu lizinga.

Razlike između finansijskog i operativnog lizinga sastoje se pre svega u tome što finansijski lizing predstavlja finansiranje kupovine, a operativni finansiranje korišćenja predmeta lizinga i što kod finansijskog lizinga postoji imovinski rizik, odnosno rizik propasti ili oštećenja predmeta lizinga, koji snosi korisnik lizinga, dok je kod operativnog taj rizik na davaocu lizinga. Za razliku od operativnog lizinga gde se pojavljuju samo dve strane, davalac lizinga i korisnik u finansijskom lizingu se javlja i treće lice – isporučilac predmeta lizinga. Lizing se u praksi⁸ može pojaviti i u sledećim oblicima, kao direktni lizing (ili proizvođački lizing ili (operativni)) je davalac lizinga ujedno i proizvođač stvari koja se daje na lizing. Na primer, proizvođač automobila daje na lizing automobil direktno nekom građaninu ili preduzeću. Ovakav lizing je vrlo sličan prodaji na kredit, s tim što ovde najčešće ne dolazi do prenosa prava svojine nad tom stvari. U indirektnom lizingu (finansijski lizing) davalac lizinga nije istovremeno i proizvođač te stvari. Davalac lizinga je tzv. lizing društvo, koje može biti banka ili neko preduzeće specijalizovano za davanje lizinga, a koje sklapa dva ugovora: jedan sa proizvođačem, a jedan sa korisnikom lizinga. Može biti i lizing pokretnih i lizing nepokretnih stvari, gde kod lizinga pokretnih stvari za predmet lizinga ima obično opremu. To može biti Plant Leasing, gde se na lizing daju cela postrojenja. Equipment Leasing je lizing pojedinačne opreme. U Second Hand Leasingu se na lizing daje stvar koja je već bila data na lizing, pa je po isteku roka vraćena davaocu (naravno, pod uslovom da ta stvar i dalje ima upotrebnu vrednost, tj. da se može koristiti). Lizing nepokretnih stvari je situacija kada se na lizing daju nepokretnosti, zgrade. Ostale vrste lizinga koje postoje su⁹ : Sale-and-Lease-Back je lizing nekretnina velike vrednosti. Vlasnik prodaje svoju nekretninu, koja ima veliku vrednost, pa je naknadno uzima u lizing. Znači, on prenosi svojину na nekog drugoga, zadržavajući pravo korišćenja preko lizinga. Leveraged Leasing je lizing vrlo skupe pokretne opreme i velikih ekonomskih projekata dugog veka (preko 30 godina). Ovde učestvuju najmanje tri učesnika: korisnik, davalac i kreditor na dugi rok. Oprema se otkupljuje tako što davalac obezbeđuje 20-40% vrednosti opreme, a preostali iznos se nabavlja kreditnim linijama od banke. Kredit se osigurava pravom zaloge na objektu lizinga.

8 Carić, S. et al., (2011). Privredno Pravo, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, str.221

9 Carić, S. et al. (2006). Privredno pravo, Novi Sad, Privredna Akademija, str. 211

VRSTE UGOVORA O KREDITU

Na osnovu oblika u kojem se daje, kredit se može podeliti¹⁰ na : naturalni; robno-novčani; novčani. Ovi oblici su objašnjeni u delu pojma o kreditu, ne trebamo ih dodatno objašnjavati. Prema ekonomskoj nameni krediti se dele na: proizvodni; potrošački; izvozni; uvozni; otkupni; sanacioni. Proizvodni krediti su vrlo značajni jer utiču na kontinuitet proizvodnje. Potrošački krediti su usmereni u sferu potrošnje, njima se povećava potrošačka moć dužnika. Izvozni, uvozni, otkupni i sanacioni krediti direktno utiču na izvoz, uvoz, sanaciju privrednih subjekata i na otkup robe. Prema upotrebi krediti se dele na: kredite za obrtna sredstva; kredite za osnovna sredstva. Krediti za obrtna sredstva predstavljaju dodatna sredstva za potrebe nabavke koja je u funkciji proizvodnje. Krediti za osnovna sredstva predstavljaju dugoročne kredite i u funkciji su nabavke ili izgradnje osnovnih sredstava (novih pogona i fabrika) radi povećanja proizvodnje. Oni duže zadržavaju svoj primarni oblik. Prema roku odobravanja krediti se dele na: kratkoročne; srednjeročne; dugoročne. Kratkoročni krediti su oni krediti čiji rok otplate ne prelazi jednu godinu i oni se ponavljaju ako su u funkciji proizvodnje. Srednjeročni krediti se odobravaju na rok do pet godina i služe za nabavku opreme, kao i za određenu proizvodnju. Dugoročni krediti imaju karakter investicionih ulaganja i odobravaju se na period od pet do dvadeset godina. Prema poveriocu krediti se dele na: bankarske; javne; domaće; inostrane; zadružne. Bankarske kredite odobravaju banke i to su pretežno kratkoročni krediti za finansiranje obrtnih sredstava. Javne kredite odobravaju javne institucije iz budžetskih sredstava sa ciljem da se pomogne određena privredna aktivnost. Domaće kredite odobravaju kreditori koji imaju domicil u istoj zemlji gde i dužnik. Inostrane kredite odobravaju poverioci čiji je domicil u jednoj zemlji, a dužnik u drugoj zemlji. Zadružne kredite odobravaju određene zadruge, radi finansijske pomoći svojim članovima i oni su povoljniji od bankarskih kredita. Krediti se prema dužniku dele na¹¹: industrijske; trgovinske; državne; komunalne; zanatske; zemljoradničke. Ova podela kredita je u zavisnosti od toga gde pripada krajnji korisnik kredita. Ovi krediti služe kao dopunski izvor sredstava u navedenim granama i svaki od tih kredita ima svoje specifičnosti pri odobravanju, korišćenju i vraćanju. Prema načinu obezbeđenja krediti¹² se dele na: lične (personalne) i pokrivene (realne). Kod ličnog kredita kreditor se oslanja na poverenje dužnika. To poverenje se obezbeđuje menicom kao sredstvom obezbeđenja plaćanja. Pokriveni ili realni je onaj kredit za čiju se podlogu ili pokriće uzimaju u zalogu realne vrednosti iz kojih se poverilac može naplatiti ako dužnik ne ispuní svoje obaveze. Hipotekarni, založni, garantni i drugi krediti spadaju u grupu realnih kredita. Prema uslovima otplate krediti se dele na: cele (jednokratne); obročne; amortizacione. Jednokratni krediti se vraćaju u celini u ugovorenom roku. Obročni krediti se likvidiraju u ugovorenim otplatnim sumama kao npr. polovina kredita po isteku godine dana, a druga polovina u dve rate polugodišnje i slično.

10 Bejatović, M. (2009). Privredno pravo, Novi Sad, Privredna Akademija, str. 195

11 Đurović, S. et al. (2010). Bankarstvo, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, str.300

12 Bejatović, M. Bankarsko pravo i hartije od vrednosti, str.90-91

Amortizacioni kredit je anuitetski kredit, jer se njegova otplata vrši ravnomerno, na primer godišnje. Prema plaćanju kamate krediti se dele na: kamatne i beskamatne. Kamatni krediti sa sobom nose iznos ugovorene kamate, po čemu se tako i nazivaju. Beskamatni krediti ne nose kamatu, nego umesto kamate simboličnu proviziju. Pored toga, mogući su krediti i sa tzv. povlašćenim kamatama koji se obično odobravaju prioritetnim delatnostima, na primer kod izvoza i slično. Prema obliku u kome su dati krediti se dele na: eskontne (menične); lombardne (založne); hipotekarne; kredite po tekućem računu; isplatni; garantni, lombardni, revolving¹³. Isplatni krediti su oni krediti koji su dati uz uslov da se mogu realizovati u novcu. Garantni krediti se ne daju u obliku novca, već u obliku jemstva, tj. akcepta, avala, rambursa, žiriranja, grancija, garantnih pisama, i drugo.

PROCEDURA ODOBRAVANJA LIZINGA

U Srbiji finansijski lizing¹⁴ je u početnoj fazi razvoja. Na teritoriji Srbije finansijski lizing pravno je regulisan odredbama Zakona o finansijskom lizingu.

Zakon o finansijskom lizingu¹⁵ Republike Srbije je usvojen početkom juna 2003. godine, a primenjuje se od 01. 01. 2004. godine. Radi se o modernom zakonu, koji je podsticajan za razvoj tržišta lizinga. Njime je definisano pre svega sledeće:

- U lizingu učestvuju tri subjekta: davalac lizinga, primalac lizinga - korisnik i isporučilac predmeta lizinga. U ovoj kombinaciji, davalac lizinga, uz zadržavanje svojine nad datim predmetom lizinga, prenosi na korisnika ovlašćenje držanja i korišćenja tog predmeta, na dogovoreno vreme i uz ugovorenu naknadu.

- Predmet finansijskog lizinga je pokretna nepotrošna stvar (kompjuteri, oprema, postrojenja, vozila i sl.).
- Primalac lizinga može biti pravno ili fizičko lice.
- Davalac lizinga može biti preduzeće čiji je minimalni osnovni kapital 100.000 evra. Isporučilac lizinga uvek prenosi pravo svojine na davaoca, radi dalje predaje korisniku.
- Minimalni rok na koji se ugovor o lizingu zaključuje ne može biti kraći od dve godine od dana zaključenja ugovora.

13 Veselinović, B. et al. (2014). Poslovne finansije – teorija i praksa, Novi Sad, Privredna Akademija, str.204, vidi primer revolving kredita, primer 12.10

14 Srdić, M. (2006), Poslovno i finansijsko pravo, Beograd, Viša poslovna škola, str.162, gde navodi da ZOO ne reguliše posebno ugovor o lizingu, već se u čl. 550 st.1 predviđa da pravila o prodaji sa obročnim otplatama cene važe i u slučaju drugih pogodbi koje imaju istu suštinu, kao što je, npr ugovor o zakupu sa odredbom da će stvar koja je data u zakup preći u svojinu kupca ako bude plaćao zakupninu za određeno vreme.

15 Zakon o finansijskom lizingu, Sl. glasnik RS, br. 55/2003, 61/2005, 31/2011 i 99/2011 - dr. zakoni

- Zakon definiše prava i obaveze sva tri subjekta lizinga, eventualne sankcije, prestanak ugovora.

U junu 2004. godine je formirana Asocijacija Lizing Kompanija Srbije (ALCS). U Srbiji je registrovano više lizing kompanija koje nude mogućnosti lizinga opreme, mašina i vozila. U praksi se u proseku najčešće nude ugovori trajanja 2-5 godina sa učešćem primaoca lizinga od 10-25%. U Republici Srbiji lizing svakako ima najveću primenu u cilju nabavke automobila (novih ili polovnih), kako za fizička, tako i za pravna lica. U slučaju stečaja primaoca lizinga¹⁶, davalac ima pravo na izdvajanje predmeta lizinga (izlučno pravo) iz stečajne mase primaoca lizinga, u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečajni postupak. Obaveza primaoca lizinga¹⁷: Ako primalac lizinga ne ispuni obavezu plaćanja lizing naknade o dospelosti u skladu sa ugovorom i davaocu lizinga ne preda dobrovoljno predmet lizinga, davalac lizinga može sudu podneti zahtev za donošenje rešenja o oduzimanju predmeta lizinga od primaoca lizinga ili lica u čijoj se državi predmet lizinga nalazi i predaji tog predmeta davaocu lizinga u državinu. Uz zahtev se podnosi zapisnik o sporazumu ugovornih strana. Sud je obavezan da o zahtevu davaoca lizinga odluči u roku od tri dana od dana podnošenja zahteva. Postupak oduzimanja predmeta lizinga sprovodi se u roku od tri dana od dana donošenja rešenja.

Ugovor o lizingu treba da sadrži: precizno određenje predmeta lizinga, iznos naknade koju plaća primalac lizinga, kao i eventualne klauzule –devizna, iznos pojedinih rata naknade, njihov broj i vreme plaćanja, rok na koji je ugovor zaključen, mesto, vreme i način isporuke predmeta lizinga, rizike od kojih treba da se osigura predmet lizinga, način prestanka ugovora, opciju kupovine ili produženja lizinga i uz koju cenu, troškove, transport predmeta lizinga, njegovu montažu, tekuće održavanje, i druge elemente o kojima ugovorne strane postignu saglasnost.

PROCEDURA ODOBRAVANJA KREDITA

Prema Zakonu o obligacionom odnosima, ugovor o kreditu mora biti u pismenoj formi¹⁸. Ugovorom o kreditu banka se obavezuje da korisniku kredita stavi na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava na određeno vreme, a korisnik kredita se obavezuje da plaća određenu kamatu i da dobijeni iznos vrati u dogovoreno vreme i na način koji je predviđen ugovorom.

16 Unidroit Convention on International Financial Leasing (Otava, 28. maj 1988), čl. 7 st.1: Stvarno pravo davaoca leasinga na opremi biće pravosnažno protiv stečajnog upravnika i poverilaca korisnika leasinga, uključujući tu i poverioce koji imaju odluku o plenidbi ili prinudnom izvršenju. (b) Za potrebe ovog stava pojam "stečajnog upravnika" obuhvata likvidatora, administratora i druga lica koja su određena da upravljaju imovinom korisnika leasinga u korist grupe poverilaca.

17 Kapor, V. et al. (2007). Ugovori robnog prometa, str.270

18 Zakon o obligacionim odnosima, Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93 i "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja, čl. 1066.

Postupkom kreditiranja¹⁹ utvrđuje se način obavljanja aktivnosti vezanih za kreditiranje, koje obuhvataju:

1. Prijem i evidentiranje zahteva: Zahtev za kredit prima kreditni referent. Kreditni referent zavodi kreditni zahtev u registar primljenih zahteva i dodeljuje mu broj iz registra zahteva, koji je istovremeno i broj odluke o odobrenju kredita i ugovora o kreditu. 2. Kontrola i obrada zahteva: Kreditni referent prilikom prijave zahteva za kredit proverava da li je klijent dostavio banci potrebnu dokumentaciju prema Uputstvu za odobravanje korišćenje kredita. 3. Predlaganje i donošenje odluke: Kreditni referent analizira opšte podatke iz kreditnog zahteva, ekonomske pokazatelje, finansijsko stanje i mogućnost vraćanja kredita od strane klijenta. Pri analizi boniteta kreditni referent utvrđuje da li klijent ispunjava osnovne uslove kreditne sposobnosti navedene u poslovnoj politici banke: ukupnu zaduženost klijenta, poslovni odnos sa bankom kao i instrumente obezbeđenja naplata obaveza po kreditu. Rok za obradu kreditnog zahteva je do 7 dana. 4. Izrada dokumentacije: Za odobrene i obnovljene kredite, kreditni referent pravi odluku o odobrenju kredita, odluku o produženju roka korišćenja kredita, ugovor o kreditu i aneks ugovora o kreditu. 5. Realizacija kredita: Prenos sredstava korisnika kredita vrši se nalogom za prenos na žiro račun korisnika kredita ili trećeg lica po ugovoru o cesiji ili ugovoru o asignaciji, ako je to u skladu sa zakonskim propisima. 6. Obračun naknade i kamate: Kreditni referent vrši obračun naknade za usluge obrade i realizacije kreditnog zahteva. Ovaj obračun pravi i potpisuje kreditni referent sa leve strane, a šef odeljenja za odobravanje kreditni referent dostavlja korisniku kredita, a drugi referentu – likvidatoru u okviru službe kreditiranja, a treći se odlaže u kreditni dosije. 7. Knjiženje dokumentacije: Obrada podataka štampa obračunske liste u dva primerka i dostavlja kreditnom referentu iz službe kreditiranja. Kreditni referent kontroliše i potpisuje obračunske liste sa leve strane, a šef odeljenja za odobravanje kredita šalje klijentu, a drugi primerak se odlaže u kreditni dosije. 8. Plaćanje korišćenja kredita: Nalog za knjiženje po osnovu kredita, naknade i poreza izrađuju referenti – likvidatori na osnovu dokumentacije dobijene od kreditnih referenata. 9. Naplata dospelih potraživanja: Krediti, kamata, naknada i drugi troškovi nastali po osnovu korišćenja kredita naplaćuju se u skladu sa ugovorom o kreditu. Ukoliko korisnik kredita ne plati u ugovorenom roku dospele obaveze (glavnicu, naknadu, kamatu i druge troškove), kreditni referent uz saglasnost šefa odeljenja za odobravanje i korišćenje kredita koristi raspoložive instrumente za naplatu koji su ugovoreni. 10. Čuvanje i arhiviranje dokumentacije: Kad korisnik kredita izmiri sve obaveze banci po osnovu korišćenja kredita, kreditni referent dostavlja, službi računovodstva – partije za gašenje kredita, pravnoj službi – potvrdu o izmirenju duga radi skidanja uspostavljene hipoteke i založenog prava.²⁰

19 Slavnić, J.(1986). Privredno pravo, Beograd, Naučna Knjiga, str.427

20 Dragaš, P. (2013). Master Rad - Kredit kao najznačajniji proizvod banke, Beograd, Univerzitet Singidunum, str. 31-36

ZAKLJUČAK

U Srbiji je već registrovano nekoliko lizing kompanija koje već nude mogućnosti lizinga opreme, mašina i vozila. U praksi se u proseku najčešće nude ugovori trajanja 2-5 godina sa učešćem primaoca lizinga od 10-25%. Sve vrste lizinga imaju za cilj da na nov i savremen način ubrzaju proširenje izvora finansiranja tokova reprodukcije, jer finansijski lizing nije kredit već samostalni izvor finansiranja i zbog toga što korisniku omogućava povećanje kapaciteta proizvodnje i dobiti, bez povećanja stepena zaduženosti. Lizing se kod nas najčešće koristi za kupovinu novih automobila. Dakle, umesto da kupe novu opremu sopstvenim sredstvima ili kreditom, privredna preduzeća se obraćaju lizing društvu (kompaniji), iznajmljujući traženu opremu na određeno vreme, uz odgovarajuće uslove i odgovarajuću naknadu.

Nije teško zaključiti da se lizing temelji na proširenoj koristi. Korisnik je potencijalni kupac koji je kupovinu opreme odgodio ili je istu istovremeno uveo u sopstveno korišćenje. Isporučilac je proizvođač koji opremu nije prodao, ali je ipak došao do finansijskih sredstava neophodnih za kontinualnost svoje proizvodnje. Lizing finansijer je posrednik koji stavlja korisniku lizinga opremu na korišćenje uz naplatu naknade. Po isteku ugovora o lizingu korisnik može da odabere sledeća rešenja: da produži ugovor o lizingu uz sniženu cenu naknade, da korišćenu opremu vrati ili da lizing opremu otkupi, ali po znatno nižoj ceni od one koju je ona imala u momentu zaključivanja lizing posla.

Kredit u savremenim uslovima predstavlja jedan od najznačajnijih izvora finansiranja. Putem kredita zadovoljavaju se najšire potrebe i privrede i stanovništva. Kredit omogućava subjektima koji imaju višak finansijskih sredstava da ih uposle na najracionalniji način, ostvarujući tom prilikom i određeni profit. Istovremeno, kredit omogućava subjektima kojima nedostaju novčana sredstva, da ih pribave, i da putem tih sredstava realizuju svoje projekte. Ovo treba da bude ubedljivo najjači i najkvalitetniji izvor finansiranja naše posrnule privrede koji će omogućiti pokretanje proizvodnje, povećanje zaposlenosti, veću uposlenost kapaciteta i tekuću likvidnost. Finansiranje tokova reprodukcije na kreditnim osnovama, u našim uslovima, objektivna je potreba, bez obzira da li je u pitanju eksterno ili interno kreditiranje.

LITERATURA :

1. Bejatović, M. (2008). Bankarsko pravo i hartije od vrednosti, Novi Sad, Privredna Akademija
2. Bejatović, M. (2009). Privredno pravo, Novi Sad, Privredna Akademija
3. Bukljaš, I. (1979). Privredno pravo sa osnovama prava, Zagreb, Školska knjiga
4. Carić, S. et al., (2011). Privredno Pravo, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment

5. Carić, S. et al. (2006). Privredno pravo, Novi Sad, Privredna Akademija
6. Dragaš, P. (2013). Master Rad - Kredit kao najznačajniji proizvod banke, Beograd, Univerzitet Singidunum
7. Đurović, S. et al. (2010). Bankarstvo, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment
8. Galjak, I. et al. (2012). Poslovno pravo, Beograd, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo
9. Jankovec, I. et al (2006). Privredno pravo, Kragujevac, Pravni fakultet Kragujevac
10. Kapor, V. et al.,(2007), Ugovori robnog prometa, Novi Sad, Privredna Akademija
11. Slavnić, J.(1986). Privredno pravo, Beograd, Naučna Knjiga
12. Stanković, M. et al. (2002). Poslovno pravo, Beograd, Samostalno izdanje autora
13. Srdić, M. (2006), Poslovno i finansijsko pravo, Beograd, Viša poslovna škola
14. Vučićević, S. (2011) Privredno pravo, Beograd, Beogradska poslovna škola
15. Veselinović, B. et al. (2014). Poslovne finansije – teorija i praksa, Novi Sad, Privredna Akademija
16. Unidroit Convention on International Financial Leasing (Otava, 28. maj 1988)
17. Zakon o finansijskom lizingu,Sl. glasnik RS, br. 55/2003, 61/2005, 31/2011 i 99/2011 - dr. zakoni
18. Zakon o obligacionim odnosima, Sl. list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, “Sl. list SRJ”, br. 31/93 i “Sl. list SCG”, br. 1/2003 - Ustavna povelja

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

340.134(497)(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп “Прилагођавање правне регулативе
актуелним трендовима у региону” (2015 ; Нови Сад)**

[Zbornik referata sa Međunarodnog naučnog skupa “Prilagođavanje pravne regulative aktuelnim trendovima u regionu”, 24-26. septembar 2015, Novi Sad] / [priredio Milorad Bejatović]. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, 2015 (Novi Sad : Feljton). - 825 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 150. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz većinu radova.

ISBN 978-86-6019-058-3

а) Правна регулатива - Усаглашавање - Балкан - Зборници
COBISS.SR-ID 299340807